

JOSEP-LLUÍS CAROD-ROVIRA

«El que és estrany no és pensar en termes de Països Catalans, és no pensar-hi»

Josep-Lluís Carod-Rovira (Cambrils, 1952) ha desenvolupat una intensa carrera política, que l'ha portat a ocupar els càrrecs de secretari general (1996-2004) i president (2004-2008) d'ERC, i els de conseller de la Vicepresidència (2006-2008) i vice-president del Govern de Catalunya (2008-2010). Des de fa sis anys, viu al marge de la política activa. A més de ser el director de la Càtedra sobre Diversitat Social de la Universitat Pompeu Fabra i de la revista digital *divÈrsia*, s'ha dedicat a la recerca històrica i a l'escriptura.

La seva última obra és l'ambiciosa *Història del protestantisme als Països Catalans* (3i4 edicions), un llibre voluminós que explica d'una manera exhaustiva, amena i rigorosa un aspecte poc conegut del passat i el present del nostre país.

*Entrevista de Pere Antoni Pons
Fotografies de Jordi Play*

D'on li ve l'interès pel protestantisme?
—Sempre he sentit simpatia per les dissidències del pensament únic o majoritari. A 14 anys, quan vaig descobrir que a la meua ciutat, Tarragona, hi havia cristians que no eren catòlics, de seguida vaig pensar que els havia de conèixer. La diferència m'atreu.

—Parlem dels antecedents històrics globals. Quins són els orígens del protestantisme, per què sorgeix i quines característiques el defineixen?

—Abans de la Reforma de Luter, al si de l'Església catòlica sempre havien existit actituds de dissidència respecte de la posició oficial de Roma. S'havia reivindicat un retorn a l'esperit

evangèlic, s'havia insistit en la importància de traduir la Bíblia a les llengües vulgars i s'havia criticat molt l'opulència, l'ostentació i la mundanitat de la jerarquia catòlica i del Vaticà. També hi havia hagut discrepàncies amb l'autoritat absoluta del papa. Tot això va cristal·litzar en el gest simbòlic que fa Luter el 1517, quan clava a les portes de l'església del castell de Wittenberg les 95 tesis de discrepància amb la posició de Roma. Aleshores, Roma havia començat la construcció del que és avui Sant Pere del Vaticà. Com que era una obra molt costosa, es recaptaren els diners per fer-la a base de concedir indulgències, que permetien als fidels de comprar la salvació eterna. La relació de la fe amb els diners incomodava Luter i a molts altres.

→

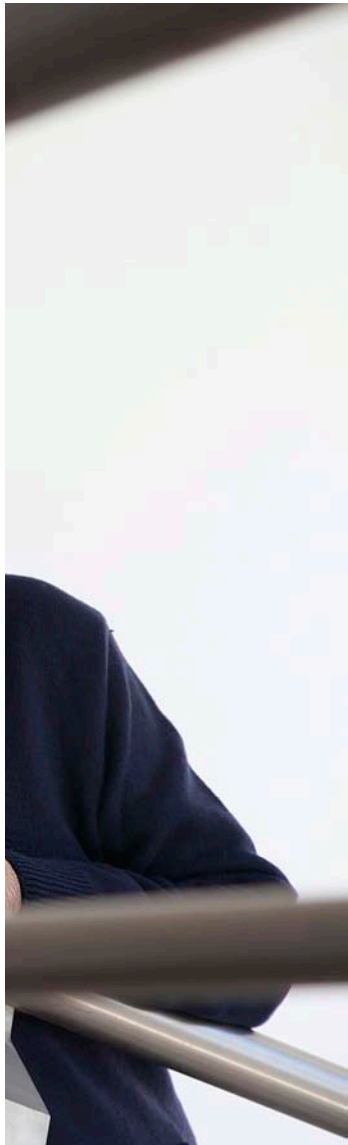

→ **—Com s'explica l'èxit immediat de la Reforma als països del nord d'Europa?**

—Va poder quallar perquè els Estats que aleshores s'anaven configurant a Europa van trobar en el gest religiós de Luter un instrument per plantar cara a Roma, on el papa havia acumulat tant de poder que ja no era només el successor de sant Pere sinó també el del Cèsar. Si el protestantisme es va convertir en el primer moviment de masses antijeràrquic d'Europa és perquè era una revolució religiosa, però també política, cultural, social i, fins i tot, lingüística. Les versions en llengües vulgars que promouen els protestants són la base de la modernització de molts idiomes.

—En general, la Reforma va ser una força de progrés, tot i que aquesta no fos, ni de lluny, la intenció de Luter, oi?

—Luter ni tan sols va començar la dissidència pensant que comportaria el trencament amb la jerarquia catòlica i la creació d'un nou culte. Ell i els seus seguidors volien reformar l'Església, no sortir-ne. Però tot va anar pujant de to i els esdeveniments es precipitaren i Luter va ser excomunicat pel papa i ell al seu torn va excomunicar el papa, afirmant la idea clau del protestantisme: per damunt del papa, hi ha les Sagrades Escripures. Els protestants feren un esforç enorme per posar fi al monopoli de la interpretació de les Sagrades Escripures per part de l'Església, per això traduiren la Bíblia a les llengües vulgars. Els protestants entenien la fe com un assumpte sobretot individual, en què el creient connecta amb Déu sense necessitat de mitjancers, i això val tant per al capellà del poble com per al papa de Roma i els sants. Aquesta idea desmuntava l'estructura piramidal de la religió catòlica, tant en

termes d'autoritat com econòmics. Un altre aspecte fonamental és que només la fe salva. No significa que s'hagin de menystenir les bones obres, però sí que per salvar-se és necessària la convicció de la fe.

—Les vies per on les innovacions de la Reforma s'introduïren als Països Catalans van ser diverses: els hugonots que s'establien aquí fugint de França, els comerciants que tornaven de l'estranger portant literatura o idees protestants, els mercenaris de fora que eren contractats per l'exèrcit del rei...

—Per la seva composició geogràfica, els Països Catalans són països litorals, per tant els ports van ser una via de penetració de literatura protestant fins al segle XIX. Al costat d'això, també hi havia el negoci dels llibres prohibits. Hi havia un comerç clandestí de literatura protestant, al qual només tenien accés els sectors il·lustrats de la societat. Sigui com sigui, els partidaris de la Reforma, aquí, vivien la seva nova fe en secret. Era una conversió de caràcter personal que no es manifestava públicament, perquè s'hi jugaven la vida.

—Tot i les dificultats, les idees protestants van arribar molt de pressa, oi?

—Luter va iniciar la Reforma l'octubre del 1517. I a la revolta de les Germanies del 1520 i 1521, sobretot a València, ja circulaven entre els agermanats textos de Luter. És a dir, amb només tres anys ja havien arribat al nostre país. A més, el 1521, el mallorquí Jaume d'Olesa és el primer autor que, al sud dels Pirineus, escriu una obra de refutació del protestantisme.

—En el llibre diu que les dinàmiques del protestantisme als Països Catalans al principi no tenien res a veure amb les del regne de Castella

—El dia 4 de desembre del 1523 ja tenim el primer protestant executat per la Inquisició als Països Catalans. Era un pintor castellà que es deia Gondisalvi. Vivia a Mallorca i va ser cremat per ser heretge luterà. Aquesta mort es produeix només cinc mesos després dels primers màrtirs protestants, dos monjos agustins que van ser cremats a la Grand Place de Brussel·les. En canvi, encara haurien de passar vint o trenta anys per a les primeres matances de protestants a Sevilla i a Valladolid. Això passava perquè els territoris de la corona d'Aragó no tenien res en comú amb els de Castella, més enllà de compartir els mateixos monarques.

—El protestantisme va arribar primer a les classes benestants i il·lustrades i no va ser fins

al cap del temps que va amarar les classes populars.

—Els primers partidaris de la reforma als Països Catalans són gent alfabetitzada, és a dir, una minoria dins la minoria, perquè la majoria de la població era analfabeta. Molts eren clergues, professors, advocats, gent que tenia accés als llibres i prou poder adquisitiu per comprar-los. Entre els sectors populars, hi havia dissidències puntuals, gent que havia sentit parlar de Luter i que, pel que fos, deien que el purgatori no existia o criticaven les indulgències. Se'ls castigava, és clar. No és fins al segle XIX que el protestantisme, aquí, comença a tenir una base popular i interclassista. En aquest sentit, la funció educativa del protestantisme va ser clau. Si per a un protestant és fonamental llegir la Bíblia, doncs els fidels han de saber llegir. Per això l'obertura d'una escola precedeix sempre l'obertura d'una església.

—El que dèiem: una força de progrés.

—Sí, una força de progrés que es concreta en moltes coses. En la llibertat de l'individu en la seva relació amb Déu. En l'alfabetització d'una part de la població. En les iniciatives de caràcter social, com l'hospital evangèlic de Barcelona, o les mútues de socors per als més desfavorits, o les iniciatives que trobem a Menorca, en què els malalts terminals protestants rebien l'escalf espiritual d'altres creients però també ajuda econòmica. En el terreny més polític, el protestantisme va ser, fins al franquisme, una opció de caràcter progressista, perquè es veia abocat a una entesa amb les forces polítiques i sindicals d'esquerra, que eren les que s'oposaven als sectors dominants de la societat, entre els quals hi havia la jerarquia catòlica. Això explica l'estreta relació entre protestantisme, maçoneria i republicanisme. Tots aspiraven a la llibertat, també a la de culte.

—Dos territoris han tingut una relació particular amb el protestantisme: la Catalunya Nord i Menorca.

—En el cas de la Catalunya Nord, hi ha un element diferenciador clar. Després del tractat dels Pirineus, quan va passar a mans de França, la fe catòlica dels catalans convertits en súbdits francesos era, a més d'una afirmació religiosa, una afirmació nacional, una manera de dir que continuaven sent catalans. En realitat, només el 10% dels ciutadans francesos van arribar a ser protestants, però com que la majoria de represaliats per protestantisme a Catalunya eren de procedència francesa, doncs aquí es pensava que tots els francesos eren protestants. Menorca, per la seva part, és un exemple de l'evolució que hauríem pogut tenir els territoris de llengua catalana si no haguessim seguit sota la monarquia hispànica. El segle XVIII menorquí, quan l'illa està sota domini britànic, és un oasi de convivència entre cultures, de llibertat de culte, de diversitat. La pertinen-

→ ça a la corona britànica durant quasi un segle fa que, en una població com Maó, s'hi trobin esglésies catòliques, anglicanes, ortodoxes, baptistes, una sinagoga... La primera església protestant de tot l'estat es va obrir a Maó el 1868. I qui n'és el primer pastor és també el gran mestre de la lògia maçònica de Maó, Francesc Tudurí de la Torre.

—Durant segles el protestantisme va ser perseguit. Ja des de l'inici, va haver-hi una mobilització general per part de la monarquia i l'Església per reprimir-lo.

—Va haver-hi una aliança clara entre la monarquia i l'Església per perseguir l'heretgia religiosa. La Inquisició actuava als territoris dels Països Catalans sense estar sotmesa a les lleis del país. Per tant, funcionava com un Estat dins l'Estat, i els inquisidors tenien la idea que podien actuar amb impunitat. És important recalcar que la Inquisició va ser un element de persecució religiosa i també un instrument de castellanització i d'ampliació del poder reial castellà als territoris de la corona d'Aragó. Per això les relacions entre els ciutadans dels Països Catalans i els inquisidors no eren bones. La gent del país no volia saber res de la Inquisició, fins al punt que els inquisidors es queixaven de no trobar gent que volgués treballar amb ells.

—A Espanya, poder polític i catolicisme sempre han anat de la mà.

—Tots els textos constitucionals espanyols, excepte el de la República, han deixat clar que Espanya tenia una sola religió: la catòlica. Per això al llibre he volgut fer un recorregut pels diferents estatuts federals dels Països Catalans, que assumeixen la diversitat religiosa. En la famosa constitució independentista de l'Havana, del 1928, ja hiconsta la llibertat de culte.

—Els protestants van ser fortament reprimits sota les dictadures de Primo de Rivera i de Franco.

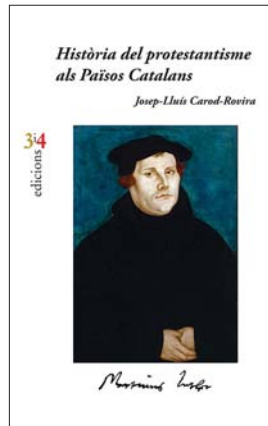
—Molt més durant el franquisme, és clar. Amb l'arribada de la República, va haver-hi una expansió i una visualització del protestantisme en l'espai públic. Es posaren de moda els mítings d'afirmació evangèlica. Arreu dels Països Catalans, hi havia pastors protestants que participaven en actes públics celebrats en casinos republicans o en seus de partits nacionalistes i que defensaven tant la llibertat de culte com la República.

—Després d'anys de dedicació intensa a la política, pot semblar que l'heu deixada de ban-

da en favor de la història, però aquesta *Història del protestantisme als Països Catalans* és tota una declaració de principis.

—Com va demostrar Carme Capó, és impossible estudiar els metodistes valencians sense estudiar els metodistes de les Balears. Pere Bonet, per la seva part, va demostrar que els baptistes de Catalunya i els de València són el mateix. Jo he agafat els Països Catalans com a unitat d'anàlisi per al meu llibre perquè hi ha una coherència històrica i perquè no he volgut fer una lectura subsidiària de cap més protestantisme europeu. Quan es publica, a Londres, la primera traducció al català del Nou Testament, el 1832, el traductor, Josep Melcior Prat, fa constar que el llibre es tradueix en aquell idioma que parlen prop de quatre milions de persones de França, Catalunya, València i Balears. Té clar a qui va destinat. I quan el 1968 apareix la revista *Presència Evangèlica*, la primera revista protestant íntegrament en llengua catalana, i que avui encara es publica, queda clar des de l'inici que els destinataris de la revista són els protestants de tots els Països Catalans. El que és estrany no és pensar en termes de Països

Catalans, és no pensar-hi. I ens hauríem de preguntar per què avui molts no hi pensen.

—Ja que parlem d'història i política, quin lloc creu que ocuparà el president Artur Mas en la història de Catalunya?

—El president Mas és qui agafa la vella Convergència, la Convergència pactista a Madrid governi qui governi i per tant accidental en matèria ideolò-

«És un error que la nova Convergència vulgui ser una Esquerra Republicana bis»

gica i ambigua pel que fa als seus objectius finals, i la converteix en un partit clarament independentista. És, per tant, qui ha posat fi a unes prioritats i unes pràctiques polítiques que no duïen enlloc, i que no modificaven l'*statu quo* ni les dinàmiques de poder de l'Estat. Davant l'allau de gent que va sortir al carrer demanant la independència, el president Mas va veure que havia de girar full, i

aquest és un gest que només pot ser valorat positivament. Altres històries són altres històries...

—Creu que el president Puigdemont aconseguirà portar a terme l'objectiu pel qual ha estat escollit?

—L'elecció de Puigdemont ha estat positiva. Qui el conegués, ni que fos poc, sabia que sempre ha estat independentista, que té els posicionaments més progressistes dins de Convergència i que no pertany als sectors socials de les classes altes barcelonines que han tallat el bacallà durant anys. A més, té les mans netes. Tot això fa un *pack* enormement positiu. Que si està determinat a complir els objectius pels quals ha estat escollit? Jo crec que sí. El president Puigdemont no farà marxa enrere.

—Creu que al ritme que va el procés, i amb el to general que es manté, és possible assolir la independència? Fa poc vostè deia, en una entrevista a l'ARA, que sí que s'hauria de tornar a sortir al carrer, però potser per quedar-hi més d'un dia.

—Si tenim en compte que el procés va començar com a gran mobilització i com a canvi social en profunditat fa només quatre anys, s'ha de reconèixer que s'ha avançat molt, a pesar de tot. Ara bé: el perill és que deixem de ser l'admiració d'Europa i passem a ser-ne la riota. No ens podem manifestar cada any. El poble ja ha parlat. Ara cal que els polítics fixin una data perquè es produeixi el gest polític que la societat catalana, Europa i el món estan esperant. I aquest gest és posar les urnes. L'any vinent hem de sortir al carrer per celebrar que som independents o bé com a gest de força definitiu, perquè la independència és imminent. Sortir per fer una altra reivindicació festiva no tindrà sentit. Actualment col·laboro amb les forces polítiques sobiranistes de Còrsega a reforçar-hi la via pacífica i democràtica, després que el Front d'Alliberament Nacional de Còrsega abandonés la via armada el 2014. L'any passat vaig anar-hi a participar en unes jornades i vaig conèixer Michel Rocard. Rocard em va dir: "Què, els catalans, encara aneu fent aquestes manifestacions tan boniques al carrer? I la política, per quan?"

—Urnas vol dir referèndum?

—Sí, cal un referèndum. Si el referèndum és possible perquè el Govern espanyol traspasa les competències a la Generalitat, o perquè modifica la Constitució per fer-lo possible, o perquè deixa que es faci sense intervenir, doncs perfecte. Però si tot això no és possible, el que no podem és demanar als catalans que esperin cinc-cents anys més que Espanya canviï. Que el referèndum se celebri a l'empara d'una legalitat catalana.

—Com es pot garantir que, en cas de victòria independentista en un referèndum, la independència es farà efectiva? Espanya pot fer com si res...

→ —Jo no dubto que la població catalana no farà marxa enrere. Però hi ha coses que no pot fer la societat sinó que les ha de fer el Govern. En aquest sentit, està molt bé l'acció exterior de la Generalitat. És una acció per a la qual, a la meua època, vam posar les bases. Quan vam començar a construir una arquitectura per a la projecció internacional, tothom ens criticava, i tothom vol dir tothom, no cal entrar en detalls. Si en el moment de guanyar el referèndum hi ha una proclamació d'independència, que serà unilateral perquè les proclamacions d'independència sempre ho són, doncs caldrà tenir garantit que algun Estat reconegui Catalunya. Si això s'aconsegueix, serà una cascada. Això vol dir que s'han de lligar coses a nivell financer, polític, de relació amb altres Estats...

—Quin Estat pot reconèixer una Catalunya independent?

—Hi ha països que, ja sigui perquè vénen d'una llarga tradició democràtica, perquè tenen causes pendents amb Espanya o per una qüestió geoestratègica —per tenir un aliat clar a la Mediterrània—, podrien fer el reconeixement. També podríem comptar amb algun país que hagi accedit a l'estatalitat en les darreres dècades.

—Comparteix la idea que el procés sobretot pot eixamplar-se cap a l'esquerra?

—Al meu entendre, aquí es cometen dos errors. Alguns sectors de l'esquerra encara tenen una visió carrinclona de la qüestió nacional catalana. L'associen al provincianisme, a la ruralitat... L'altre error ve dels partidaris de la independència que creuen que els comuns són l'adversari. Els adversaris són els que neguen el dret a un poble a decidir el seu futur. I els comuns defensen el dret a l'autodeterminació. Ada Colau va votar sí-sí al 9N i va anar a la manifestació del passat 11 de setembre. Ep, i s'hi va sentir còmoda! Una nació es construeix des de totes les ideologies democràtiques. Totes, sense excepció. Per tant, pensar que els comuns són l'adversari és un error. També és un error que la nova Convergència vulgui ser una Esquerra Republicana bis, perquè així està deixant orfe tot l'espai liberal conservador que veu amb recel l'independentisme si només és un projecte d'esquerres. La nova Convergència ha de representar, segons la meua modesta opinió, aquests sectors de la societat catalana que només s'apuntaran a la independència si la fa també un partit d'ordre.

—Quan va començar el procés, s'esperava una actitud diferent de part d'Espanya, o l'immobilisme, la judicialització de la política i el recurs de la guerra bruta eren allò més previsible?

—No m'ha sorprès gens ni mica. Espanya és l'al·lèrgia permanent a la diversitat. A més, sempre ha actuat igual. Tard o d'hora, Espanya s'haurà d'asseure a parlar, perquè no li quedarà més remei, però, tal com ja li ha passat altres vegades, quan s'assegui, a l'altra banda de la taula ja no hi trobarà ningú, perquè ens n'hauem anat. És el que li va passar amb les nacions llatinoamericanes. Primer volien autonomia, Espanya els va dir que no i que no i que no, i, quan per fi Espanya va dir que d'acord, que negociarien, les nacions llatinoamericanes ja van dir que res d'autonomia, el que volien era la independència. I l'obtingueren. I cap d'elles no ha demanat el reingrés a Espanya. ●